

УДК 616.89-008.441.3

© Овчаренко М.О., Сосін І.К., Вороніна Т.Г., Овчаренко Т.М., 2011

ВИКОРИСТАННЯ ІНДЕКСУ СПРОМОЖНОСТІ ДО ПРИЙНЯТТЯ КОНСТРУКТИВНИХ РІШЕНЬ В СТРЕСОВИХ СИТУАЦІЯХ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКІВ Овчаренко М.О., Сосін І.К., Вороніна Т.Г., Овчаренко Т.М.

ДЗ «Луганський державний медичний університет»; Харківська медична академія післядипломної освіти

Актуальність дослідження. Широкомасштабне розповсюдження підліткової наркоманії, прогресування цієї соціально контагіозної патології стали серйозною соціальною та медичною проблемою України [3,4]. Особлива злоякісність цього захворювання, рання деградація та десоціалізація осіб молодого віку потребують своєчасного виявлення адиктивних форм поведінки та розробки інформативних предикторів у осіб молодого віку щодо розвитку адикції [1, 6, 7, 9]. У проведених раніше дослідженнях аналізувалися патопсихологічні, генетичні, неврологічні, патобіохімічні предиктори адиктивної поведінки у осіб молодого віку [5, 8, 10].

Значущим є питання пошуку психологічних тестів щодо оцінки здатності підлітків щодо прийняття конструктивних рішень у стресових ситуаціях, які могли б стати скринінговим інструментарієм виявлення надійних предикторів подальшої десоціалізації підлітків та розвитку адикції, у тому числі – опіоїдної залежності.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Робота виконана у відповідності до основного плану НДР Луганського державного медичного університету і є фрагментом тем НДР «Опіоїдна залежність: клініко-патогенетичні, епідеміологічні, патопсихологічні аспекти, методи лікування і профілактики» (номер держреєстрації 0109U002768), «Клініко-патогенетичні методи діагностики, лікування, профілактики та реабілітації наркотичної залежності та супутньої патології внутрішніх органів» (номер держреєстрації 0109U002769) та кафедри наркології Харківської медичної академії післядипломної освіти «Об'єктивізація діагностики і нові підходи до лікування і реабілітації патологічної залежності та коморбідних станів в наркології» (номер держреєстрації 0108U002113).

Мета дослідження: оцінити прогностичні властивості індексу спроможності до прийняття конструктивних рішень в стресових ситуаціях щодо розвитку адиктивної поведінки у підлітків.

Матеріали і методи дослідження. Первинне психологічне обстеження було проведено у 1638 підлітків Луганської області, з яких були 867 – хлопчиків та 771 – дівчат. Протягом 1 року повторне обстеження проведено у 738 підлітків у 6 містах Луганської області: Луганську (280 підлітків), Алчевську (80), Антрациті (92), Краснодоні (84), Стаханові (104),

Северодонецьку (98). Обстежені були учнями середніх шкіл та навчальних закладів I та II рівня акредитації у віці від 12 до 18 років. Психологічне тестування проводилося фахівцями Луганського обласного наркологічного диспансеру за допомогою «Методу верифікації спроможності підлітка до конструктивного виходу із стресових ситуацій» (Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір №28296 від 07.04.2009 року Державного департаменту інтелектуальної власності МОН України). Статистичну обробку отриманих результатів проводили за допомогою пакету статистичних програм «STATISTICA 8.0.» Statsoft Inc. (USA), Microsoft Excel 2003 в операційній системі Windows 7 [2].

Результати та їх обговорення. Для динамічного психологічного спостереження за спроможністю підлітків до прийняття конструктивного рішення в стресовій ситуації (СПКР) нами був використаний метод, який враховує варіанти поведінкових реакцій підлітків в стресових ситуаціях, актуальних для їх віку, зокрема: визнання значущості особистості підлітка в колективі, рівня сімейного благополуччя та любові, матеріальних статків, відчуття стану здоров'я та безпеки у себе та у близьких родичів тощо.

Для підлітків у цьому тесті були змодельовані варіанти відповідей, які визначають схильність підлітка або до неконструктивного реагування на стресову ситуацію (уникнення від діяльності, агресія, злість, відчай, та ін.) або до конструктивного варіанту поведінки (раціоналізація, компроміс, пошук рішення та ін.). В результаті запропонованого нами тестування у кожного обстеженого підлітка обчислювалося 10 складових СПКР та його сумарний показник.

При аналізі рівня первинного обстеження СПКР в загальній групі (n=1638) осіб молодого віку нами встановлено, що цей індекс дорівнює $40,5 \pm 0,1$ балів. При порівнянні СПКР у підлітків чоловічої (n=867) та жіночої статі (n=771) виявлено, що у хлопців ($38,6 \pm 0,1$ балів) цей показник вірогідно ($p < 0,001$ за Mann-Whitney) нижчий ніж, у дівчат ($42,7 \pm 0,1$ балів). Серед усіх груп найменше значення СПКР мало місце у підлітків (загалом – у хлопців та дівчаток) 15-16 років ($38,1 \pm 0,2$ балів), а в ній – у хлопців - $35,4 \pm 0,1$ бали, у дівчат рівень СПКР складав - $41,4 \pm 0,2$ балів. При повторному психологічному тестуванні 738 підлітків в загальній групі відмічалось помірне зростання

індексу СПКР до $43,1 \pm 0,2$ бали, що вірогідно ($p < 0,001$ за Wilcoxon) перевищує показники першого тестування (рис.1).

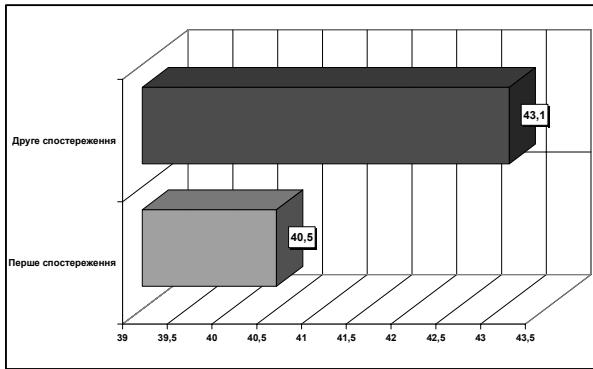

Рис. 1. Динамічне зростання індексу спроможності щодо прийняття конструктивного рішення в стресовій ситуації в загальній групі підлітків.

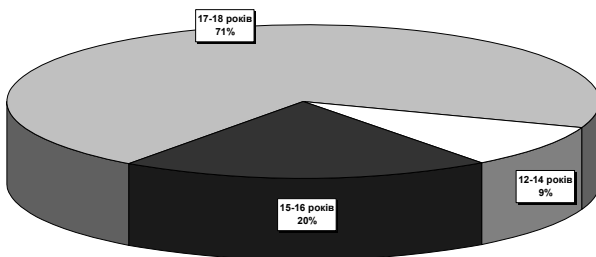

Рис.2. Вікова структура підлітків, у яких протягом спостереження були визначені симптоми адиктивної поведінки.

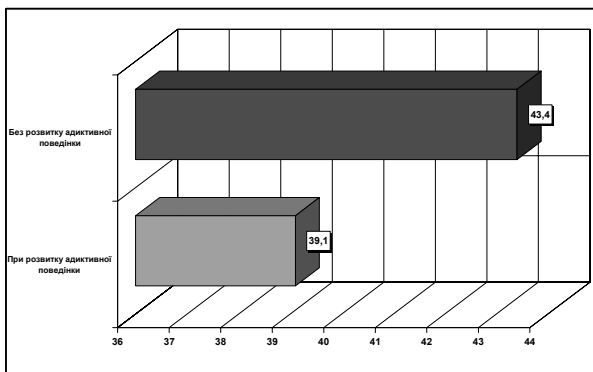

Рис.3. Індекс спроможності щодо прийняття конструктивного рішення в стресовій ситуації в групах осіб з та без розвитку адиктивної поведінки.

Серед 738 підлітків, які пройшли повторне тестування, у 54 (7,3%) були визначені ознаки

розвитку адиктивної поведінки, з яких у віці 12-14 років було 4 підлітки, 15-16 років – 19, 17-18 років – 31 особа (рис. 2).

При аналізі СПКР нами встановлено, що його рівень – $39,1 \pm 0,1$ балів був вірогідно нижчий, ніж в групі підлітків без розвитку адиктивної поведінки ($43,4 \pm 0,1$ бали; $p < 0,001$ за Mann-Whitney) (рис. 3).

Вважаючи на те, що найбільшою була кількість підлітків, які мали перші ознаки адиктивної поведінки у віці 17-18 років, а найменші значення СПКР спостерігались за рік до адикції у осіб у віці 15-16 років, нами були визначені прогностичні критерії індексу СПКР для осіб молодого віку 15-16 років, які б дозволили при їх наявності почати індивідуалізовану ранню психологічну корекцію для профілактики подальшої адикції.

За допомогою методу «дільника» нами був визначений рівень СПКР – 36,2 бали, нижче якого в групі підлітків 15-16 років протягом року прогнозується розвиток адиктивної поведінки із діагностичною точністю – 81,3%.

Для збільшення чутливості запропоновано методу прогнозування адиктивної поведінки для осіб у віці 15-16 років і рівнем СПКР більш 36,2 балів, нами був визначений критерій подальшого розвитку адиктивної поведінки – це відсутність зростання рівня СПКР протягом 1 року більше ніж 2,3 бали. В цій групі підлітків із діагностичною цінністю – 78,2% прогнозується розвиток адикції протягом року.

Висновки.

1. Для прогнозування розвитку адиктивної поведінки у підлітків 15-16 років доцільним є визначення індексу спроможності до прийняття конструктивного рішення в стресовій ситуації і при значенні СПКР нижче 36,2 балів констатується висока вірогідність розвитку адикції (діагностична точність – 81,3%).

2. В групі підлітків 15-16 років, у яких рівень СПКР більш ніж 36,2 бали доцільним є його динамічне визначення і при відсутності його зростання протягом року більше ніж 2,3 бали із діагностичною точністю – 78,2% прогнозується розвиток адикції в цій групі пацієнтів.

В подальших дослідженнях доцільним є вивчення прогностичних властивостей СПКР щодо розвитку адиктивної поведінки, зокрема опіоїдної залежності, в групах підлітків із різною статтю, генетичною схильністю до розвитку адикції та типами особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Битенский В.С. / Современные аспекты патогенеза психических и наркологических заболеваний / Битенский В.С., Мельник Э.В. // Вісник психічного здоров'я. – 2001. - № 3. – С. 20 – 23.
2. Боровников В.П. / STATISTICA – Статистический анализ и обработка данных в среде Windows

/ Боровников В.П., Боровников И.П. / М.: Информационно-издательский дом «Филин», 1997. – 808 с.
3. Волошин П.В. / Епідеміологічна ситуація, що склалася внаслідок розповсюдження залежності від психоактивних речовин в Україні / Волошин П.В.,

Мінко А.І., Лінський І.В., Волошина Н.П., Гапонов К.Д. // Український вісник психоневрології. – 2001. – Том 9. – Вип.3 (28). – С. 7-10.
 4. Лінський І.В. / Метод и результаты реконструкции динамики распространения опиомании в Украине в период с 1981 по 1998 г.г. / Лінський І.В. // Таврический журнал психиатрии. – 1999. – Т.3 №4. – С. 77 – 84.
 5. Максимова Н. Ю. / Основы детской патопсихологии / Максимова Н. Ю., Милотина Е. Л., Пискун В.М. – К. : Перспектива, 1999. – 432 с.
 6. Марута Н.А. / Психологические особенности больных невротическими расстройствами с пароксизмальными состояниями / Марута Н.А., Каленская Г. Ю. // Психиатрия. – 2006. – №2. – С. 21 - 26
 7. Минко А.И. / Наркология: Научное издание /

А.И. Минко, И.В. Линский - М.: Эксмо, 2004.- 2 изд., испр. и доп. – 736 с.
 8. Мішиєв В.Д. / Психічні та поведінкові розлади внаслідок вживання опіоїдів: клініка, діагностика, терапія. / Мішиєв В.Д. / Львів: Видавництво Мс, 2005. – 200 с.
 9. Сосин І.К. / Наркологія (монографія)/ Сосин І.К., Чуєв Ю.Ф./ Харків: Коллегиум, 2005. – 800 с.
 10. Сосин І.К. / Реографический мониторинг функционального состояния печени при хронической интоксикации психоактивными веществами / Сосин І.К., Сема В.И. // Проблеми клініки, діагностики та терапії гепатитів. Збірник праць науково-практичної конференції. – Харків, 2005. – С. 206-208.

Овчаренко М.О., Сосін І.К., Вороніна Т.Г., Овчаренко Т.М. Використання індексу спроможності до прийняття конструктивних рішень в стресових ситуаціях для прогнозування розвитку адиктивної поведінки у підлітків // Український медичний альманах. – 2011. – Том 14, № 1. – С. 143-145.

В результаті динамічного психологічного обстеження 738 осіб молодого віку встановлені предиктори розвитку адиктивної поведінки у підлітків 15-16 років. При первинному обстеженні предиктором є значення індексу спроможності до прийняття конструктивного рішення в стресовій ситуації нижче 36,2 балів (діагностична точність – 81, 3%). При динамічному спостереженні – предиктором адикції є відсутність зростання цього показника протягом року більше ніж 2,3 бали (діагностична точність – 78,2%).

Ключові слова: прогнозування, адиктивна поведінка, підлітки.

Овчаренко Н.А., Сосин І.К., Воронина Т.Г., Овчаренко Т.Н. Использование индекса способности к принятию конструктивных решений в стрессовых ситуациях для прогнозирования развития адиктивного поведения у подростков // Український медичний альманах. – 2011. – Том 14, № 1. – С. 143-145.

В результате динамического психологического обследования 738 лиц молодого возраста установлены предикторы развития адиктивного поведения у подростков 15-16 лет. При первичном обследовании предиктором является значение индекса способности к принятию конструктивного решения в стрессовой ситуации ниже 36,2 баллов (диагностическая точность - 81, 3%). При динамическом наблюдении - предиктором адикции является отсутствие увеличения этого показателя на протяжении года более 2,3 баллов (диагностическая точность - 78,2%).

Ключевые слова: прогнозирование, аддиктивное поведение, подростки.

Ovcharenko N.A., Sosin I.K., Voronina T.G., Ovcharenko T.M. Use of index of capacity for acceptance structural decisions in stress situations for prognostication of development of addictive of behavior for teenagers // Український медичний альманах. – 2011. – Том 14, № 1. – С. 143-145.

As a result of dynamic psychological inspection 738 persons of young age are set predictors of development of addictive behavior for teenagers 15-16. At a primary inspection a predictor is a value of index of capacity for the acceptance of structural decision in a stress situation below 36,2 points (diagnostic exactness - 81, 3%). At a dynamic supervision - the predictor of addiction is absence of increase of this index for a year more than 2,3 points (diagnostic exactness - 78,2%).

Keywords: prognostication, addictive behavior, teenagers.

*Надійшла 22.10.2010 р.
Рецензент: проф. С.Є.Казакова*